

ภาคผนวก ฉ

หลักสูตรต้นแบบการจัดกิจกรรมฝึกวิชาชีพเพื่อสร้างรายได้สำหรับผู้สูงอายุ
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย
(จักษานตะกร้าลายสก็อตจากไม้ไผ่)

หลักสูตร

ต้นแบบการจัดกิจกรรมฝึกวิชาชีพเพื่อสร้างรายได้สำหรับผู้สูงอายุ
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย
(จักษานตะกร้าลายสก็อตจากไม้ไผ่)

หลักการและเหตุผล

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นับได้ว่าเป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรต่างๆ และส่วนใหญ่ประชากรมีการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เลี้ยงสัตว์ และค้าขาย ในปัจจุบันที่เด่นชัดในเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมประเพณีของคนในภาคอีสาน คือ ข้าวเหนียว ซึ่งคนอีสานส่วนใหญ่จะเน้นการบริโภคข้าวเหนียวเป็นหลัก ทำให้มีการพัฒนาภาชนะสำหรับการเก็บรักษาคุณค่าของข้าวเหนียว และภาชนะต่างๆ อย่างต่อเนื่อง อาทิเช่น กระติบข้าว ก่องข้าวจากไม้ไผ่ไว้ใส่ข้าว เพื่อเก็บรักษาความร้อน เนื่องจากไม้ไผ่เป็นพืชที่สามารถพบได้เกือบทุกแห่ง และมีความทนทาน ง่ายต่อการนำมาจักสานเป็นภาชนะ อีกทั้ง หน่อไม้ไผ่ยังสามารถทำเป็นอาหารรับประทานที่ขึ้นชื่อของคนอีสานด้วย จึงทำให้ไม้ไผ่เป็นพืชที่คนในท้องถิ่นมีความต้องการในการนำมาใช้ประโยชน์อย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นอาหาร การก่อสร้างอาคารสถานที่ต่างๆ ส่งผลให้เครื่องจักสานของภาคอีสานมีพบเห็นในปัจจุบันด้วยเหตุผลนี้ เอกลักษณ์ในวัฒนธรรมประเพณีที่ดั่งงามในภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนอีสานที่พัฒนาเครื่องจักสานมากมาย อาทิ กระติบข้าว ก่องข้าว ตะกร้า กระจาด กันตรม และเบ็งหมาก เป็นต้น ที่นับได้ว่าเป็นเครื่องจักสานที่โดดเด่นและมีชื่อเสียงไปทั่วโลก ทำให้คนต่างชาติได้รู้จักและมาท่องเที่ยวเพื่อซื้อของที่ระลึกมาเก็บรักษาไว้ ซึ่งคุณค่าในภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นับวันจะลดหายไป เป็นสิ่งที่ทุกคนควรตระหนักและให้ความสำคัญ

ดังนั้น การสร้างค่านิยมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีการทำจักสานตะกร้าจากไม้ไผ่ สีนวล ซึ่งเป็นไม้ไผ่ที่นิยมนำมาจักสานกันมากเพราะมีเนื้อสีสวย เหนียวในการนำมาทำรูปทรงต่างๆ อีกทั้ง พบเห็นได้ง่ายและมีจัดจำหน่ายในประเทศไทย จึงเป็นอีกส่วนหนึ่งในการสร้างเครือข่ายให้ทุกส่วนได้มีบทบาทและส่วนร่วมในการตระหนักของคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ดั่งงามของคนอีสานมากยิ่งขึ้น ฉะนั้น การจัดกิจกรรมฝึกวิชาชีพ (จักสานตะกร้าลายสก๊อตจากไม้ไผ่) เป็นแนวทางในการก่อให้เกิดต้นแบบการจัดกิจกรรมและหลักสูตรการฝึกวิชาชีพของผู้สูงอายุ เพื่อเป็นต้นแบบให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำไปปรับประยุกต์ใช้ให้ตรงต่อความต้องการของผู้สูงอายุและกลุ่มที่ใกล้เคียงกันในแต่ละพื้นที่ รวมทั้ง กิจกรรมฝึกวิชาชีพนี้เป็นอีกทางหนึ่งที่จะช่วยสืบทอดเอกลักษณ์ของท้องถิ่นในภาคอีสานให้คงอยู่ ดังนั้น หากมีการจัดกิจกรรมฝึกวิชาชีพนี้ขึ้นมาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง จะช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีอาชีพเสริม และเกิดการสร้างรายได้ภายในชุมชน รวมถึงการสร้างเครือข่ายพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายตลอดไป

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรฝึกวิชาชีพ

1. เพื่อสร้างต้นแบบหลักสูตรฝึกวิชาชีพสำหรับผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใน 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดมุกดาหาร
2. เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุในด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติต่อการฝึกวิชาชีพไปประยุกต์ใช้ในการสร้างอาชีพและรายได้ให้ตนเองอย่างยั่งยืน

ใบความรู้ของวิชาหลักสูตรฝึกวิชาชีพ

ใบความรู้ของรายวิชาหลักสูตรฝึกวิชาชีพสำหรับผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือไทย (จักสานตะกร้าลายสก๊อตจากไม้ไผ่) แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ หน่วยที่ 1 ความรู้พื้นฐานการจักสานใน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หน่วยที่ 2 การจักสานตะกร้าลายสก็อตจากไม้ไผ่ และหน่วยที่ 3 การฝึกปฏิบัติจักสานตะกร้าลายสก็อตจากไม้ไผ่ หัวข้อรายวิชาในแต่ละหน่วย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

หน่วยที่ 1 ความรู้พื้นฐานการจักสานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (8 ชั่วโมง)

1.1 รายละเอียดเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี และสภาพเศรษฐกิจ สังคมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.2 ประเภทเครื่องจักสานในไทย

1.3 ชนิดของไม้ที่ใช้ในการทำเครื่องจักสาน

หน่วยที่ 2 การจักสานตะกร้าลายสก็อตจากไม้ไผ่ (8 ชั่วโมง)

2.1 วัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องมือในการจักสานตะกร้าลายสก็อตจากไม้ไผ่

2.2 ลวดลายที่ใช้ในการทำเครื่องจักสานไม้ไผ่

2.3 ขั้นตอนการย้อมสีไม้ไผ่

2.4 กระบวนการจักสานตะกร้าลายสก็อตจากไม้ไผ่

หน่วยที่ 3 การฝึกปฏิบัติจักสานตะกร้าลายสก็อตจากไม้ไผ่ (8 ชั่วโมง)

3.1 แบบฐานผลิตภัณฑ์จักสานตะกร้าลายสก็อตจากไม้ไผ่

3.2 การปฏิบัติการจักสานตะกร้าลายสก็อตจากไม้ไผ่

การนำหลักสูตรฝึกวิชาชีพไปใช้

1. สถานที่ฝึกวิชาชีพ

สถานที่ในการฝึกวิชาชีพเป็นบริเวณที่มีวัสดุท้องถิ่นในการจักสาน ไม่เสียงดังจนเกินไป โลง อากาศถ่ายเทสะดวก มีแสงสว่างเพียงพอ และมีบริเวณที่สามารถปฏิบัติการย้อมสีไม้ไผ่ได้

2. ระยะเวลาในการฝึกวิชาชีพ

ระยะเวลาในการฝึกวิชาชีพ ใช้เวลา 3 วัน ตลอดหลักสูตรรวมจำนวน 24 ชั่วโมง

3. วัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องมือในการฝึกวิชาชีพ

วัสดุที่ใช้ในการฝึกวิชาชีพจักสานตะกร้าลายสก็อต ประกอบด้วย ไม้ไผ่สีนวล มีดอโต้ มีดจักตอก มีดคัตเตอร์ เลื่อย กรรไกร กาวลาเท็กซ์ กระจงป้องกัน ด้วงหนีบ เต้าถ่าน หม้อสแตนเลส และสีย้อมผ้า

4. วิธีการฝึกวิชาชีพ

วิธีการฝึกวิชาชีพในแต่ละหน่วยรายวิชา ควรมีการใช้สื่อของจริง รูปภาพ เทคโนโลยี และสื่อเทคนิคต่างๆ ที่มีความทันสมัย อาทิเช่น VCD รวมถึงวิธีการฝึกวิชาชีพ เช่น การบรรยาย การสาธิต และการอภิปรายกลุ่มย่อย

5. วิทยากร

วิทยาการที่ดำเนินการฝึกวิชาชีพควรเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในการจักสานตะกร้าจากไม้ไผ่ สามารถสื่อสารภาษาท้องถิ่นของท้องถิ่นนั้นได้

6. ผู้เข้ารับการฝึกวิชาชีพ

หลักสูตรฝึกวิชาชีพจักสานตะกร้าลายสก็อต มุ่งเน้นสำหรับผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้หรือมีรายได้ต้องการสร้างอาชีพเสริม และอยู่ในช่วงหลังเกษียณอายุการทำงานแล้ว ต้องการพัฒนาศักยภาพตนเองให้มีความรู้ และทักษะในการพัฒนาตนเองในการสร้างอาชีพและรายได้แก่ตนเองอย่างยั่งยืน ดังนั้น ผู้เข้ารับการฝึกวิชาชีพจะต้องเป็นผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 55 ปีขึ้นไป สามารถอ่านออกเขียนได้ และไม่มีโรคประจำตัวใดๆ ทั้งสิ้น

การประเมินหลักสูตรฝึกวิชาชีพ

การประเมินหลักสูตรฝึกวิชาชีพจักสานตะกร้าลายสก็อตจากไม้ไผ่ แบ่งออกเป็น ดังนี้

1. การประเมินการเรียนรู้ (ด้านความรู้) ของผู้เข้ารับการฝึกวิชาชีพจะดำเนินการประเมินก่อนและหลังการฝึกวิชาชีพ
2. การประเมินด้านพฤติกรรมและทักษะของผู้เข้ารับการฝึกวิชาชีพ